

МОТИВИ НОМІНАЦІЇ ОДЯГУ В ГОВІРКАХ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Для дослідження лексики діалектної мови найважливішим є завдання – з'ясувати мотиваційні процеси в тематичній групі.

Вивченню мотиваційних процесів у діалектній мові присвячено праці Г. Аркушина [3], П. Гриценка [9], Л. Анисимової [2], Г. Гримашевич [7], Н. Клименко [12], Л. Фроляк [17] та ін., у яких висвітлено мотиваційні зв'язки лексики різних тематичних груп.

Назви одягу в говірках різних регіонів описані в працях Ф. Бабія [4], Л. Анисимової [1], Д. Неділька [14], Г. Гримашевич [8] (поліські діалекти), М. Дерке [10], Н. Пашкової [15] (карпатські діалекти), З. Бичка [6] (наддністрянський говір), Г. Березовської [5] (східноподільські говірки), Л. Лисиченко [13] (східнослобожанські), Н. Клименко [11] (східностепові), Т. Щербини [18] (говірки середньонаддніпряньсько-степового порубіжжя) та ін.

Мотивацію лексики на позначення одягу в говірках Східного Поділля спеціально не досліджували, що становить актуальність нашого дослідження. Метою статті є визначення основних мотиваційних моделей назв одягу в досліджуваних говірках та аналіз словотвірних засобів, за допомогою яких утворені репрезентанти тематичної групи лексики.

Об'єктом дослідження стали назви одягу в говірках Східного Поділля. Джерельною базою слугувала авторська праця «Словник назв одягу та взуття у східноподільських говірках» (Березовська), укладений за матеріалами, зібраними у 207 говірках Східного Поділля.

У тематичній групі лексики назв одягу в східноподільських говірках за диференційною ознакою 'функціональне призначення' виділяємо такі лексико-семантичні групи (далі – ЛСГ): 1) загальні назви одягу; 2) назви верхнього одягу; 4) назви спіднього одягу; 3) назви нагрудного одягу; 5) назви

поясного одягу; б) назви одягу для рук; 7) назви одягу для ніг; 8) головні убори. У кожній ЛСГ виділяємо підгрупи, в основі яких лежать парадигматичні відношення. ЛСГ є відкритими структурами, окремі лексеми можуть входити відразу до кількох ЛСГ. Репрезентанти аналізованих ЛСГ пов'язані тісними словотвірними і семантичними зв'язками. На формування аналізованих ЛСГ лексики вплинули різні мотиваційні ознаки: 'матеріал виготовлення', 'особливості крою', 'сезон носіння', 'спосіб носіння', 'спосіб виготовлення', 'розмір', 'призначення' тощо. Серед усіх досліджуваних номінацій виділено первинні найменування. Значна кількість назв одягу мають прозору мотивацію.

Назви одягу, мотивовані матеріалом виготовлення, представлені однослівними та аналітичними назвами. Однослівні найменування, мотивовані назвою матеріалу, утворені шляхом суфіксальної деривації. У досліджуваних говірках побутують такі назви: *п'л'ушка* 'жіноча плюшева куртка з ватною підкладкою', 'плюшева куртка чи пальто', 'плюшевий піджак' ← *плюш* 'схожа на оксамит тканина з м'яким довгим негустим ворсом на лицьовому боці' (СУМ, VI, 601); *ба'лонка* 'плащ із тонкої непромокальної синтетичної тканини', 'куртка з тонкої непромокальної синтетичної тканини' ← *болонья* 'капронова плащова тканина з одностороннім водонепроникним покриттям' (СІС, 105); *кожанка* 'пальто зі шкіри', 'шкіряна куртка', 'верхній одяг, виготовлений із дубленої шкіри' ← *кожаний* ← *кожа* 'шкіра, шкура' (СУМ, IV, 208); *дуб'л'анка* (*дуб'л'онка*) 'пальто із дубленої шкіри', 'куртка з дубленої шкіри', 'будь-який верхній одяг з дубленої шкіри', 'пальто з дубленої шкіри, обшите хутром' ← *дублений* 'зроблений із шкір, що піддавалися дубленню' (СУМ, II, 429); *оу'чинка* 'безрукавка з овчини' ← *овчина* 'вироблена овеча шкура' (СУМ, V, 612) тощо.

Засвідчено також однослівні назви, утворені шляхом метонімічного перенесення (назва матеріалу → назва одягу): *болонья* 'капронова плащова тканина з одностороннім водонепроникним покриттям (від назви

італійського міста Болоньї)' (СІС, 105) → *ба'лон'їя* 'куртка з тонкої непромокальної синтетичної тканини'; *бобрик* 'грубе тепле сукно з грубою стоячою ворсою' (СУМ, I, 206), що запозичено з російської мови, в якій утворено від назви *бобр*, *бобёр* за подібністю до бобрової шерсті (ЕСУМ, I, 217) → *'бобрик* 'чоловіча зимова сукняна куртка', 'сукняний піджак'. Крім названих значень, лексема *'бобрик* засвідчена ще з такими: 'шкіра з ягняти', 'піджак із ватною підкладкою і хутровим коміром', 'чоловічий козушок'.

Найбільш поширеним номінуванням одягу за матеріалом виготовлення є словосполучення, стрижнєве слово якого є назвою одягу, а залежне, виражене переважно прикметником, указує на матеріал: *пал'то шаў'йотове* 'пальто з шевйоту', *плащ бри'зентовий* (*бризен'товий*) 'плащ із брезенту', *п'лат'а кашм'ірове* (*'кашм'ірове*) 'плаття з кашеміру', *шт'ани в'іл'ветов'і* (*в'іл'в'етов'і*) 'штани з вельвету', *сор'очка 'байова* 'тепла чоловіча сорочка з байки', *сп'ідниц'я а сук'он.а*, *сп'ідниц'я а сук'н'ана* 'спідниця із сукна', *сор'очка 'шоўкова* 'спідня шовкова жіноча сорочка з мереживом', *кол'готи ше"рс'т'ан'і* (*ше"рс'ц'ан'і*, *ше"рс'ц'ан'і*) 'колготи із шерсті', *'хустка шт'ане"л'на* 'хустка зі штапелю' тощо.

Мотиваційна ознака 'крій' лежить в основі однослівних назв на позначення поясного і нагрудного одягу та головних уборів: *шаро'вари* 'широкі чоловічі штани, внизу на резинці', *'дудочки* 'штани з вузькими холошами', *кл'ош* 'чоловічі штани, від коліна донизу широкі', *полук'л'ош* 'спідниця, розширена донизу', *чотир'охк'лінка* (*чотириохк'лінка*, *чотириок'лінка*, *штириохк'лінка*, *читир'охк'лінка*, *читирохк'лінка*, *читирок'лінка*, *чотирик'лінка*, *читирохк'л'інка*, *чотириохк'л'інка*, *чотирик'л'інка*) 'спідниця, пошита з чотирьох клінів', *ше"стик'лінка* (*ш'істик'лінка*, *ш'ісц'ік'л'інка*, *шистик'л'інка*) 'спідниця, пошита із шести клінів', *косо'в'ротка* 'чоловіча сорочка із застібною збоку'. Мотиваційна ознака 'крій' зумовила появу дериватів від лексеми, що позначає частину тіла, яку призначена закривати шапка: *ву'шанка*, *у'шанка*, *ву'ханка*.

Назви, мотивовані сезоном носіння одягу, в основному словосполучення з атрибутивом, мотивованим назвою пори року: *пал'то ве"сн'ане* ‘пальто, призначене для носіння зимою і восени’, *пал'то 'зимне* (*'зимн'е, 'з'імне, 'з'імн'е*), *пал'то зим'ве* (*зим'ве, з'ім'ве, з'ім'ве*) ‘пальто з ватною підкладкою, яке носять взимку’, *штани 'зимн'і* ‘штани теплі’, *сп'ідниц'а зим'ва, сп'ідниц'а 'зимн'а* (*'зимна, 'з'імн'а, 'з'імна*), *'хустка зим'ва* ‘велика тепла сукняна хустка з тороками, яку накидають на плечі’, *'шапка 'зимн'а* (*'з'імна, 'з'імн'а*) ‘чоловічий зимовий головний убір із будь-якого хутра’, *'шапочка зим'ва* ‘дитячий головний убір із хутра’, *'шапочка 'л'ітн'а* ‘дитяча шапочка з ситцю’. Назвою пори року мотивовані деривати *о'с'ен'ік* ‘піджак’, *о'с'інчик* ‘жіноче півпальто із сукна’, *о'с'інка* (*го'с'інка*) ‘тепла спідниця’, ‘будь-яка осіння куртка’, ‘жіночий піджак’, ‘піджак з цупкої тканини’, ‘жіноча вельветова куртка’, ‘короткий верхній одяг на ваті’, ‘осінній плащ’, ‘тепла кофточка’, ‘плаття з грубої тканини’, *'л'ітник* (*л'іт'ник, 'л'етн'ік, 'л'ет'н'ік, л'іт'н'ак*) ‘жіночий піджак’, ‘чоловічий піджак’, ‘жакет’, ‘широкий жакет із клинами’, ‘плащ’, ‘халат із тонкої тканини’, ‘легкий верхній одяг’, ‘вовняна спідниця зі складками’.

Для назв спідньої білизни та жіночих головних уборів використовують мотив номінації, що передає вказівку на спосіб носіння реалії: *п'ід'м'штаники* (*п'ід'м'штан.ики, п'ід'м'штан'іки, под'м'штан'іки, пош'тан'іки, пош'таники*), *с'п'ід'м'ки*, *с'подн'і* (*с'п'ідн'і*), *с'подн'іки* ‘спідні чоловічі штани’, *с'п'ідне* (*с'п'ідн'е, с'подн'е*) ‘натільний одяг’, *п'ід'йупник* ‘спідниця, яку одягають під верхню спідницю, якщо та просвічується, або для того, щоб надати верхній спідниці пишної форми’, ‘спідня спідниця з мереживом’, ‘підкладка в спідниці’. Номінації великої теплої сукняної хустки з тороками, яку накидають на плечі, – це описові словосполучення, в яких основне семантичне навантаження несе прикметник: *'хустка накид'на, 'хустка обкид'на, 'хустка наки'дал'на, 'хустка обмот'кова, 'хустка обпин'кова, 'хустка обпи'нал'на, 'хустка напи'нал'на, хус'тина накриу'на, пла'ток накид'ний* та універби, утворені від цих словосполучень: *на'кид'м'ка, на'пинка, об'мотанка, оп.и'налка*,

покри'ванка. Т. Тищенко зауважує, що в східноподільському ареалі української мови явище універбації найбільш виражене в тематичних групах конкретної лексики «Одяг, взуття, прикраси», «Бджільництво», «Тваринництво», «Рибальство» [16].

Способом виготовлення мотивовані назви головних уборів: *хустка п'лет'ана* 'плетена хустка невеликих розмірів', *хустка д'журна* 'просвітчаста хустка білого кольору, вив'язана з тонкої шерсті або пуху', *шапочка у'йазана*, *шапка п'лете'на* (*п'лет'ана*), *п'лет'анка* (*п'лет'онка*), *у'йазанка* 'плетена шапочка'.

Мотиваційна ознака 'розмір' зумовила утворення однослівних та багатокомпонентних назв хусток. У говірках східноподільського ареалу зафіксовано однослівні номени, утворені від основ збірних числівників: *че'тве'рик* 'мала за розміром хустка', *ше'сти'рик* 'хустка розміром 60 см на 60 см', *се'ме'рик* 'хустка розміром 70 см на 70 см', *вос'ми'рик* 'хустка розміром 80 см на 80 см', *дис'ати'рик*, *де'с'атка* 'хустка розміром 100 см на 100 см', *дванац'ати'рик*, *два'нац'атка* (*дв'і'нац'атка*) 'хустка розміром 120 см на 120 см', *ш'іс'ц'орка* 'хустка розміром 60 см на 60 см', *вос'м'орка* 'хустка розміром 80 см на 80 см', *ш'іс'нац'атка* 'хустка розміром 160 см на 160 см'. Зафіксовано двослівні номени, утворені за схемою «іменник (загальна назва) + прикметник», де прикметник указує на розмір реалії: *хустка ве'лика*, *хустка здо'рова*, 'хустка великого розміру', *хустка се'редн'а* (*с'редн'а*) 'хустка середнього розміру', *хустка ма'ла*, *пла'ток ма'лий* 'хустка малого розміру'. Розмірами мотивовані назви хусток, утворені за схемою «іменник (загальна назва реалії) + прикметник в родовому відмінку + іменник»: *хустка ви'ликої ру'ки*, *хустка здо'рової ру'ки* 'хустка великого розміру', *хустка се'редн'ойі ру'ки* 'хустка середнього розміру', *хустка ма'лої ру'ки* 'хустка малого розміру' та аналітичні найменування хусток різних розмірів, утворені за моделлю «іменник (загальна назва реалії) + порядковий числівник + іменник»: *хустка два'нац'атий'номе'р* 'хустка розміром 120 см на 120 см', *хустка дес'атий'номе'р* 'хустка розміром 100 см на 100 см', *хустка вос'мий'номе'р* 'хустка розміром 80 см на 80 см',

хустка *с'омий* *номе"р* 'хустка розміром 70 см на 70 см', *хустка* *шостий* *номе"р* 'хустка розміром 60 см на 60 см'.

Номени, мотивовані часом носіння виробу, за будовою є однослівні та аналітичні, вони позначають нагрудний одяг, зокрема жіночу сорочку, в якій сплять. У більшості говірок абсолютними синонімами є атрибутивні словосполучення з головним словом *сорочка* чи *рубашка* та субстантив *ночнушка*: *сорочка* *н'ічна* (*н'іш'на*, *ноч'на*), *рубашка* *ноч'на*. В окремих говірках дублети доповнюють прозоромотивовані лексеми *ночнул'а*, *ночнуха* та метафорична номінація *сон'а*.

Мотиваційна ознака 'призначення' вплинула на номінацію нагрудного і поясного одягу: *косу'ц'ум спортиўний* (*спорт'іўний*) 'костюм для занять спортом', *косу'ц'ум шк'іл'ний* (*ш'кол'ний*) 'одяг школярів, який складається з піджака і штанів', *форма шк'іл'на* (*ш'кол'на*), *х'ворма шк'іл'на* 'одяг, який носять школярі', *штани спортиўн'і* (*спорт'іўні*, *спорт'іўн'і*), *штан'і спортиўн'і* 'штани для занять спортом'. У багатьох говірках словосполучення на позначення штанів для занять спортом згортається до субстантивованого прикметника *спортиўн'і* (*спорт'іўн'і*), *спортиўне* (*спорт'іўне*). Мотиваційна ознака 'призначення' лежить в основі назв хусток, якими пов'язують нареченого і якими покривають наречену на весіллі: *хустка* *в'с'іл'на* (*в'іс'іл'на*), *хустка* *покривал'на*, *хустка* *покриўна*, *хустка* *с'вад'ібна*, *хустка* *свад'ібова*, *хустка* *с'ватал'на*, *хустка* *ш'л'убна*, *хустка* *ўйа'зал'на*, *хустка* *поўйазувал'на*. Номени утворені від основ іменників *сватання*, *весілля*, *свадьба*, *шлюб* та від основ дієслів *покривати* і *пов'язувати*.

В усіх ЛСГ зафіксовано однокомпонентні назви, мотивовані назвою частини тіла, яку одяг прикриває: *нога'виц'а* 'одна з двох холош штанів', *рука'виц'а* 'виріб з будь-якого матеріалу з відділенням (для великого пальця), який надівають на кисть руки в холод або для роботи', 'виріб з будь-якого тонкого матеріалу з відділеннями для всіх пальців, який надівають на кисть руки', *наг'рудник* 'фартух із нагрудником', 'фартушок, який чіпляють на груди дитині, коли вона їсть', *пир'едник* (*пир'едн'ік*) 'будь-який фартух',

нац'и́'ник 'бюстгальтер', *рукаў* 'частина одягу, що покриває руку', *нарукаўник* 'чохол, з обох кінців на резинці, який надівають поверх рукава від зап'ястя до ліктя', *т'ілогре́йка* 'безрукавка, утеплена ватою', 'жилетка з хутряною підкладкою', *налітники* 'панчохи до колін без ступні', *нап'ятники* 'капронові шкарпетки до кісточок', *ву́ханка, ву́шанка (у́шанка)* 'чоловіча хутряна шапка з вухами', *'тулуб (ту'луб)* 'довгий кожух', 'кожух без рукавів', 'кожух, покритий тканиною', 'довгий, широкий кожух із капюшоном', 'довгий, широкий кожух без гудзиків', 'кожух без рукавів і гудзиків із зав'язкою на шиї', 'груба накидка без рукавів', 'верхній довгий одяг, розширений донизу', 'верхній довгий одяг без рукавів', 'жіночий довгий теплий одяг', 'безрукавка, утеплена ватою' та ін.

Професійною приналежністю мотивовані номени на позначення поясів: *'пояс во'йен.иї, 'пасок во'йен.иї, ре'мен' сол'дац'киї* 'широкий шкіряний пояс із пряжкою'; штанів: *штани во'йен'.і* 'чоловічі штани, обтягнуті на литках та колінах і розширені на стегнах', *штани р'ібац'к'і* 'штани з непромокальної тканини'; чоловічої спідньої білизни: *сорочка мат'рос'ка, сорочка мо'р'ац'ка* 'спідня смугаста сорочка'; чоловічих головних уборів: *каш'кет мо'р'ац'киї* 'кашкет без козирка, який носять моряки'. В аналітичних найменуваннях атрибутів вказує на професію власника реалії. Паралельно із атрибутивними словосполученнями *сорочка мат'рос'ка, сорочка мо'р'ац'ка, каш'кет мо'р'ац'киї* зафіксовано універби, утворені від цих словосполучень: *мат'роска* і *мо'р'ачка (мо'рачка)*.

Назви легкого спортивного одягу без рукавів мотивовані назвами різних видів спорту: *фут'болка (фуд'болка, худ'болка)* 'легка трикотажна сорочка з короткими рукавами', *'тен'іска* 'футболка з короткими рукавами', 'чоловіча сорочка з короткими рукавами'.

Кількісно невеликою в досліджуваних говірках є група найменувань верхнього одягу, мотивованих назвами природних явищ: *в'іт'роўка* 'легка куртка з плащової тканини', *штур'моўка* 'чоловіча куртка з цупкої зеленої з

жовтими плямами тканини’, *дошч^овик* ‘плащ з непромокальної тканини, призначений для захисту від дощу’.

Окремі лексеми-композити мотивовані призначенням одягу зігрівати тіло людини, захищати його від холоду. Вони вживаються як дублети й утворені за однією структурною моделлю: *душегрейка* ‘безрукавка, утеплена ватою’, ‘жилетка з хутряною підкладкою’, ‘куртка з ватною підкладкою’ і *тілогрейка* ‘безрукавка, утеплена ватою’, ‘плетена безрукавка з гудзиками’, ‘стьобана куртка на ваті’. Лексеми *душегрейка* і *тілогрейка* мають по кілька фонетичних варіантів: *душег^рейка* (*душо^грейка*, *душег^р’ейка*, *душ^ігрейка*), *т^ілогрейка* (*т^іло^гр’ейка*, *т^іело^грейка*, *т^іело^гр’ейка*).

Етнонімами, топонімами та антропонімами мотивовані назви вишитих сорочок: *со^рочка укра^іїнс^ка*, *со^рочка гу^цул^ска*, *гу^цулка*, *мало^роска*; назви верхнього одягу: *п^ол^ка*, *моск^вичка*, *а^ласка*; назви головних уборів: *ку^банка*, *па^нама*, *па^намка*, *мос^ко^ука*, *ве^нгерка*, *бу^дон^ійка*, *ча^пай^ійка*, *кор^чаг^інка*; назви хусток: *хустка ту^рец^ка*, *хустка к^ітайс^ка*, *хустка укра^іїнс^ка*, *хустка аме^ри^канс^ка*, *хустка ро^сійс^ка*, *хустка ци^ганс^ка*; назви нагрудного і поясного одягу: *йа^понка*, *ти^ет^анка*. Зафіксовані аналітичні назви представлені атрибутивними словосполученнями. Однослівні номени виникли шляхом вторинної номінації.

Деякі семантичні деривати постали в результаті метафоричного перенесення за подібністю до рослин: *ба^нани* ‘штани особливого крою, завужені в бедрах і прямі донизу’, *пше^нничка*, *фа^сол^ка* ‘зборки, утворені резинкою зтягнутою між двома швами’; тварин: *бирка* ‘чоловіча шапка з овчини’, ‘висока хутряна чоловіча шапка з суконним верхом’, ‘невеликий капелюх від сонця’, *п^ії^ник*, *пе^ту^шок* (*п^іету^шок*, *п^ііту^шок*) ‘хлопчача трикотажна шапочка з приплюснутим верхом’; музичних інструментів: *дуд^мки*, *дудочки* ‘вузькі чоловічі штани’, *колоко^ла* ‘чоловічі штани, розширені від колін донизу’; форми лікарських засобів: *таб^летка* (*таб^л’етка*) ‘невисока кругла жіноча шапочка’, ‘невисока жіноча шапочка

овальної форми, яку носять на маківці голови’, ‘головний убір нареченої, продовгуватої форми з квіточками’; приладів: *фo'нарик* (*хво'нарик*, *фa'нарик*, *фи'нарик*, *фo'нар'ік*) ‘пишний рукав, внизу на резинці чи манжеті’ та ін. Зауважимо, що в межах метафоричної номінації засвідчені номени, утворені на основі однієї мотиваційної ознаки – зовнішньої подібності.

Отже, для тематичної групи лексики на позначення одягу в говірках Східного Поділля характерні різні мотиваційні ознаки. Загальною для всіх досліджуваних груп є мотиваційна ознака ‘матеріал виготовлення’, шляхи реалізації якої представлені суфіксальною деривацією, метонімією, аналітичною номінацією. Значна кількість номенів утворена за мотиваційними ознаками ‘призначення’, ‘спосіб носіння’, ‘етнонім’, ‘топонім’ та ‘антропонім’. Рідше вживаються назви, утворені за мотиваційними ознаками ‘сезон носіння’, ‘розмір’. Менш активними є назви одягу, мотивовані особливостями крою та способу виготовлення реалії. Відзначено лексеми метафоричного походження. У межах метафоричної номінації виокремлено номени, утворені на основі однієї мотиваційної ознаки – зовнішньої подібності. Аналізовані номінації репрезентовані однослівними та аналітичними назвами. Більшість назв на позначення одягу є монолексемами, частина з яких – похідні суфіксальні деривати. Відзначено номени, утворені шляхом універбації та вторинної номінації. Зафіксовані аналітичні назви найчастіше двокомпонентні, більшість із них – атрибутивні словосполучення, побудовані за схемою «іменник (загальна назва реалії +прикметник)».

Список умовних скорочень

Березовська – Березовська Г. Г. Словник назв одягу та взуття у східноподільських говірках / Г. Г. Березовська. – Умань : Уманське комунальне видавничо-поліграфічне підприємство, 2010. – 348 с.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. / Редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1982. Т. 1. с. 217.

СІС – Словник іншомовних слів / Уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута.– К. : Наук. думка, 2000.– 684с.

СУМ – Словник української мови : в 11-ти т. / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1970–1980. – Т. 1–11.

Список використаної літератури

1. Анисимова Л. Г. Назви верхнього одягу у поліських, волинських та подільських говірках / Л. Г. Анисимова // Дослідження з української діалектології. – К., 1991. – С. 126-140.
2. Анисимова Л. Г. Поліські назви головних уборів, мотивовані способом носіння / Л. Г. Анисимова, О. М. Никончук // Проблеми української діалектології на сучасному етапі. – Житомир, 1990. – С. 206-207.
3. Аркушин Г. Л. Діалектна назва : мотивація, культурологічний аспект / Г. Л. Аркушин // Етнолінгвістичні студії. – Вип. 1. – Житомир: Полісся, 2007. – С. 38-48.
4. Бабий Ф. И. Бытовая лексика говорів середнього басейна Горыни (названия одежды, обуви и головных уборов) : Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Бабий Федор Йосифович. – Ужгород, 1985. – 24 с.
5. Березовська Г. Г. Структурна організація та географія назв одягу і прикрас у східноподільських говірках : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Ганна Григорівна Березовська. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 20 с.
6. Бичко З. М. Назви одягу та взуття в наддністрянському говорі / З. М. Бичко // Діалектологічні студії. 1. Мова в часі і просторі : збірник на пошану Дмитра Гринчишина / відп. ред. П. Гриценко, Н. Хобзей. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2003. – С 276-281.
7. Гримашевич Г. І. Мотиви номінації хустки у середньополіських говірках / Г. І. Гримашевич // Лінгвістичні студії : зб. наук. пр. / відп. ред. Г. І. Мартинова. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – С. 207-213.
8. Гримашевич Г. І. Номінація одягу та взуття в середньополіському діалекті : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 / Гримашевич

Галина Іванівна. – К., 2003. – 532 арк. : іл.

9. Гриценко П. Ю. Моделювання системи діалектної лексики / П. Ю. Гриценко. – К. : Наукова думка, 1984. – 226 с.
10. Дерке М. Ж. Назви одягу в угорських говорах Закарпаття : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.09 / Дерке Магдаліна Жигмондівна. – Ужгород, 2002. – 184 с.
11. Клименко Н. Б. Назви одягу в східностепових говірках Донеччини : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Клименко Наталія Борисівна. – Донецьк, 2001. – 400 с.
12. Клименко Н. Б. Принципи лексичної мотивації назв жіночого одягу в українській мові / Н. Б. Клименко // Функціонально-комунікативні вияви граматичних одиниць : зб. наук. пр. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 139-145.
13. Лисиченко Л. А. Архаїчні назви одягу в східнослов'янських говірках / Л. А. Лисиченко // Праці XII республіканської діалектологічної наради. – К. : Наук. думка, 1971. – С. 336-342.
14. Неділько Д. Назви одягу і взуття в говірках Чернігівщини / Д. Неділько // Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі : тези доповідей і повідомлень. – Житомир, 1983. – С. 209-210.
15. Пашкова Н. І. Назви одягу в українських говорах Карпат (структурно-семантична, генетична та ареальна характеристика) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. І. Пашкова. – К., 2000. – 19 с.
16. Тищенко Т. М. Явища універбації в лексиці східноподільського ареалу / Т. М. Тищенко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2012. – Вип. 16. – С. 325-330.
17. Фроляк Л. Д. Закономірності мотивації народних назв рослин в українській діалектній мові / Л. Д. Фроляк // Flora i fitonimy na pograniczu polsko-ukrainskim. – Lublin, 2006. – С. 55-64.

18. Щербина Т. В. Середньонаддніпрянсько-степове діалектне порубіжжя у світлі ізоглос : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Щербина Тетяна Василівна. – К., 2003. – 341 с.

Анотація. У статті досліджено номінації одягу в східноподільських говірках, зокрема, визначено моделі мотивації назв одягу та ступені їхньої продуктивності, з'ясовано, що найбільш продуктивною є мотиваційна ознака 'матеріал виготовлення', яка засвідчена в усіх лексико-семантичних групах. Здійснено аналіз мотивів номінації досліджуваної лексики та проаналізовано використання словотвірних засобів. Більшість назв на позначення одягу є монолексемами, частина з яких – похідні суфіксальні деривати. Відзначено номени, утворені шляхом універбації, виділено первинні та вторинні номінації.

Ключові слова: *говірки Східного Поділля, назви одягу, лексико-семантична група, мотиваційна ознака, універбація, вторинна номінація.*

Summary. *This article explores the category of clothes in shidnopodilskyh dialects, including defined model names clothing and motivation level of their performance, found that the most productive motivation is a sign of 'material production', which is certified in all lexical-semantic groups. A significant number nominae formed by motivational signs 'purpose', 'wearing', 'ethnonym', 'place name' and 'anthroponym'. Motive nomination transmitting indication wearing realities names used for underwear and women's hats. Observed videtnonimni, vidtoponimni and vidantroponimni names are attributive phrases. Singular nominae by having a secondary category.*

Less frequently used names formed by motivational signs 'season wearing', 'size'. Names motivated season wearing implemented with phrases atrybutyvom motivated title seasons. Motivational feature 'size', and led to the formation of multi singular names shawls.

Less active wear name is motivated features and cutting method of manufacturing realities. Motivational sign 'cutting' underlying singular names to describe the lap and chest of clothes. Method of manufacturing motivated titles hats.

Noted tokens metaphorical origin, formed on the basis of a motivational features - external similarity. Some semantic derivatives emerged as a result of the similarity metaphorical transfer to plants, animals and musical instruments.

The analysis of motives nomination vocabulary studied and analyzed using structural word means. Many of the names to describe clothing is monoleksemamy, some of which - suffixes derivatives derivatives. Noted nominae formed by univerbatsiyi, selected primary and secondary category. Observed two-analytical names often. The most active attribute are consistent phrase.

Key words: *Eastern Podillya dialects, names of clothes, lexico-semantic group, motivational characteristic, univerbation, secondary nomination.*